

Pénzügyi kockázatkezelés: véletlen mátrixok és azon túl...

Pafka Szilárd^{1,2}, Kondor Imre^{1,3}

¹ELTE, Komplex Rendszerek Fizikája Tanszék

²CIB Bank, Piaci Kockázatkezelési Osztály

³Collegium Budapest

Statisztikus Fizikai Nap

2005. március 23.

Véletlen mátrixok a pénzügyekben

Portfólióválasztás (kulcsszerep a pénzügyekben, Markowitz Nobel-díj): adott N eszköz, x_i hozamok (véletlen változók); hogyan súlyozzuk az eszközöket (w_i), hogy a portfólió ($\sum_i w_i x_i$) **kockázata** (szórása) **minimális** legyen ($\sum_{ij} w_i \sigma_{ij} w_j$ minimalizálása)

Probléma: σ_{ij} -t empirikus adatokból (idősorokból, $N \times T$ mintából) kell meghatározni, **mérési hiba**

Irodalom: a mátrix spektrumának jelentős része (94%-a) jól egyezik a véletlen mátrixok spektrumával; jelentős zaj, **használhatatlan mátrixok?**

Paradoxon: a pénzügyi korrelációs mátrixokat elterjedten **használják a gyakorlatban** (kockázatkezelés, eszközallokáció)

Előző kutatásaink: a „véletlen” sajátértékek száma nem jó mértéke a zaj hatásának; a **zaj hatása** T/N -től függ (Monte Carlo szimulációk és a véletlen mátrixok elméletére alapuló analitikus számolás)

A véletlen mátrixokon túl...

További elméleti és gyakorlati jelentőségű **portfólióoptimalizáció formák**: a szórás helyett „**megfelelőbb**” **kockázati mértékek**, pl. Expected Shortfall = „az 5% legrosszabb eset várható vesztesége”, T hosszúságú idősorok esetén $y_t = \sum_i w_i x_{it}$ -kből a legkisebb 5% realizáció átlaga; ennek minimalizálása **lineáris programozási feladatra** vezethető vissza

Ezen mértékek optimalizálása egyre jobban elterjed a **gyakorlatban**.

Viszont az **irodalomban** még a **zaj jelenléte sem tudatosodott**, ráadásul **kutatásaink** szerint a **zaj hatása** ezekben az esetekben (a klasszikus portfólióválasztáshoz képest) **magasabb** (és ez nem csak a megoldás elcsúszásában jelentkezik, hanem abban is, hogy a feladat csak **bizonyos valószínűséggel** lesz megoldható!)

Szemléletes magyarázat: izo-kockázati felületek ekkor ellipszoidok helyett poliéderek („élesebbek”, az optimum jobban ingadozik); véletlen mátrixok helyett véletlen geometria...

